

RÄTT
VISA
REN!

S

edan starten 2010 har Rättviseförmedlingen hjälpt allt från morgonsoffor till kongresser och styrelserum att bredda sina kontaktnät. Genom efterlysningar och tips i sociala medier har rättviseförmedlarna hittat allt från insektsspecialister till börshajar eller förskoledebattörer, hela tiden med fokus på att hitta kompetenta personer från de grupper som är underrepresenterade i sammanhanget. Genom åren har vi lärt oss att orden ”*dom finns inte*” oftast bara är en omskrivning för ”*jag känner ingen*”.

Bland de som oftast vill ha vår hjälp finns journalister och redaktörer. Många journalister ser det som en självklar del i sitt demokratiska uppdrag att anstränga sig för att rapporteringen ska spegla hela befolkningen ur aspekter som kön, bakgrund och ålder. Därför hjälper Rättviseförmedlingen redaktionerna att bredda sina urvalslistor genom att snabbt och kostnadsfritt tipsa om de personer som redaktionerna har svårt att hitta på egen hand. Med den här rapporten, Rättvisaren, tar vi ett helhetsgrepp på den svenska mediebilden och presenterar konkreta siffror över vilka som systematiskt saknas i nyhetsrapporteringen idag. Vår förhoppning är att rapporten – tillsammans med vår verksamhet av efterlysningar och tips – på ett konkret sätt ska bidra i arbetet för en mediebild som inkluderar alla oss som bor i Sverige idag.

Rättvisaren 2015 visar att...

- över 70% av de som medverkar i nyhetsmedia är män
- mindre än 10% uppfattas ha utomnordisk bakgrund
- 75% av experterna i nyhetsmedia är män
- sport- och ekonominyheter är mest mansdominerade
- kultur- och nöjesnyheter har den bredaste representationen av både kön och bakgrund

INNEHÅLL

Förord av Seher Yilmaz	5
Metod och urval	6
Sverige	8
Totalt	10
Huvudpersoner	12
Inrikes	14
Utrikes	16
Ekonomi	18
Politik	20
Sport	22
Kultur/nöje	24
Nyhetsmedier kan göra skillnad	26
Om projektet	27
Om Rättviseförmedlingen	27
Så här kan ni arbeta	28
Utförlig metodbeskrivning	30

intern 1993 förändrades mitt liv för alltid. Disney-filmen Aladdin hade biopremiär och jag var sju år gammal. Plötsligt fanns det en karaktär som alla andra kunde identifiera mig med – ”du ser precis ut som Jasmine i Aladdin”.

Det händer än idag att folk säger samma sak till mig. I efterhand har jag förstått att det här hände samtidigt för många av mina tjejkompisar som har bakgrund i Mellanöstern. Det är samtidigt få av mina jämnåriga vänner med svensk bakgrund som får höra att de på pricken liknar Elsa från Frost, bara för att de delar hennes hud- eller hårfärg.

Frågan om vilka som syns och hörs i mediala sammanhang är såklart större än vilka Disneyprinsessor det finns. Men att osynliggöras eller trivialiseras i medierna innebär enligt medieforskaren George Gerbner ”symbolisk utplåning”. Ordet har bland annat använts för att beskriva situationen för kvinnor i amerikanska medier på 70-talet, och vår granskning av svensk media visar att det här fortfarande är relevant. Sociologen Pierre Bourdieu förklarade symbolisk utplåning som ett slags subtilt våld mot de grupper som utsätts, eftersom deras existens förnekas i det offentliga rummet.

När någon grupp väldigt sällan syns i media ökar även risken att reduceras till en stereotyp när man väl släpps in. Först när det finns flera Disneyprinsessor med samma hud- och hårfärg som min, får jag möjligheten att associeras med just hon som liknar mig på riktigt. Först när det är tillräckligt många kvinnor som har lett ett parti eller varit statsministrar kommer nyttillträdna på posten att slippa få frågan om hur det känns att vara partiledare och kvinna. När något blir mera vanligt, blir det svårare att hänga upp sig på de yttre attribut som förenar oss. Därför är bred

representation något att sträva efter – och speciellt viktigt blir det i sammanhang med stor genomslagskraft.

Du håller i din hand den allra första Rättvisaren – Rättviseförmedlingens rapport som analyserar den verklighetsbild som svenska nyhetsmedier visar upp för oss idag. Vi har undersökt vilka som kommer till tals och i vilka roller de medverkar. Resultatet visar att en majoritet av de som syns och hörs är män som är födda i Sverige, samtidigt som både kvinnor och svenskar med bakgrund utanför Norden är frånvarande. Det gäller särskilt i maktpositioner som experter och talespersoner.

Att de historieböcker som jag fick läsa på högskolan och gymnasiet framförallt lyfte män betyder inte att kvinnorna var färre förr i tiden. Det betyder helt enkelt att kvinnors liv och erfarenheter inte ansågs tillräckligt viktiga att berätta om. Mediebilderna idag fungerar på samma sätt – media talar om för oss vilka det är som är viktiga nog att skildra. Det finns inget facit, utan journalister har stor makt och inflytande. I väntan på att samhället ska bli mer jämlikt kan media gå före och aktivt leta efter andra än de vanliga som kan uttala sig om aktuella händelser. För de finns, det har vi bevisat sedan 2010.

Ibland får vi höra argument om att det är ”kvalitet” eller ”kompetens” som gör det svårt att lyfta fram fler röster. Jag är övertygad om att man inte behöver tumma på någon av dessa två för att fler ska få komma till tals. Det handlar helt enkelt om att göra omedvetna val till medvetna, och att synliggöra de föreställningar och arbetssätt som formar mediebilderna idag. Jag hoppas att Rättvisaren ger dig nya insikter och får fler att fundera över hur vi tillsammans kan komma vidare.

Seher Yilmaz
Rättviseförmedlingen

Metod och urval

Det analyserade materialet utgörs av 2400 artiklar från följande tolv svenska nyhets-sajter:

- Aftonbladet
- Dagens Industri
- Dagens Nyheter
- Expressen
- Göteborgs Posten
- Helsingborgs Dagblad
- Nerikes Allehanda
- Sveriges Radio (sr.se)
- Svenska Dagbladet
- SVT (svt.se/nyheter)
- Sydsvenskan
- Uppsala Nya Tidning

Urvalet har gjorts utifrån vilka publikationer som har störst räckvidd på webben enligt KIA Index. För varje publikation har 200 slumpmässigt utvalda nyhetsartiklar från perioden mellan den 1 januari - 30 juni 2015 analyserats.

Det slumpmässiga urvalet har gjorts av medieanalys-företaget Retriever och bygger på samtliga publicerade artiklar under perioden för respektive publikation. Endast artiklar som innehåller medverkande personer har analyserats.

Att medverka har definierats som att en person antingen är huvudperson (tydligt i fokus, med i ingress eller rubrik) eller uttalar sig (direkt eller indirekt citat). Analysen har genomförts med hjälp av ett digitalt verktyg för medie-

granskning som Rättviseförmedlingen utvecklar med stöd av Vinnova.

För alla medverkande personer har kön, nordisk/utomnordisk bakgrund samt ålder kodats när det finns någon information som gör det möjligt att dra en slutsats. Vi har utgått från:

- 1.** Information som finns i texten (exempelvis pronomen eller information om bakgrund).
- 2.** Känd information om personen (från den analyserade artikeln eller Wikipedia).
- 3.** Personens namn. I de fall ingen annan information än namnet finns har personen tilldelats det kön som oftast följer med förnamnet. När det gäller bakgrund har personen tilldelats nordisk/utomnordisk bakgrund utifrån var personens namn är vanligast.

När kön eller bakgrund är osäkert har vi varit generösa med alternativet "okänd". Helt anonymiserade personer (ex "hyresgästen") har inte kodats. Nordisk/utomnordisk bakgrund har endast kodats för personer som uppfattas ha svensk anknytning (eftersom syftet är att se hur Sveriges befolkning skildras i media). Ålder har endast kodats i de fall ålder anges i texten eller finns på personens Wikipediasida.

Bilder har inte använts som underlag för att bedöma en persons kön, bakgrund eller ålder. Inga personuppgifter har sparats.

Alla medverkande personer har tilldelats en av följande funktioner:

Expert

Medverkar i egenskap av sig själv och uttalar sig i sin personliga roll som kunnig på området. Exempel: forskare vid universitet, oberoende analytiker.

Talesperson

Uttalar sig i sin yrkesroll, om något eller för någons vägnar. Är antingen i ansvarig position eller en tydlig företrädare för någon eller något. Exempel: vd, folkvald politiker.

Yrkesperson

Medverkar i egenskap av sin yrkesroll eller sysselsättning, utan att vara talesperson eller expert. Exempel: idrottare, lärare.

Civilperson

Är inte i ansvarig position och inte heller företrädare för sin arbetsplats eller sin yrkesroll. Exempel: ögonvittne, anhörig, "personen på gatan".

För en mer utförlig metodbeskrivning, se sidan 30.

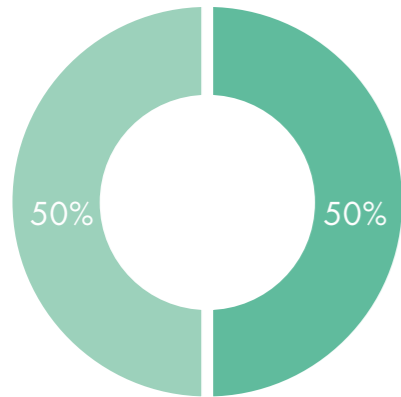

Sverige

För att kunna sätta rapportens resultat i en kontext behöver vi först ta reda på hur Sveriges befolkning är

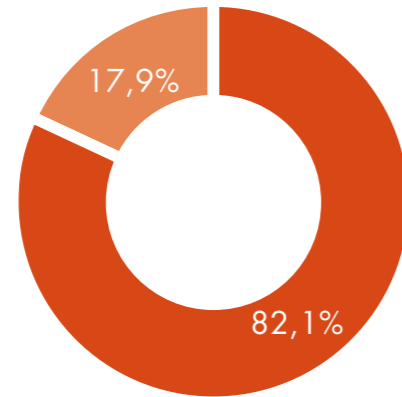
sammansatt idag. Om medie-
bilden verkligen speglade
alla oss som bor i Sverige
idag, hur skulle resultatet då
ha sett ut? Siffrorna nedan
kommer från SCB och visar
befolkningens sammansätt-
ning den 31 december 2014.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund
- 0-25 år
- 26-65 år
- 66+ år

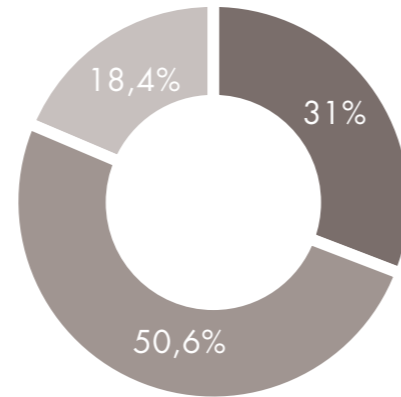
Könsfördelning

I Sverige finns ungefär lika många män som kvinnor, detsamma gäller för övriga världen totalt. Det föds något fler män, men i vuxen ålder jämnar siffrorna ut sig.

Bakgrund

SCB:s definition av utomnordisk bakgrund innebär att personen antingen själv är född utanför Norden, eller har två föräldrar som är födda utanför Norden.

Ålder

Befolkningen lever allt längre samtidigt som färre barn föds. De senaste hundra åren har andelen människor över 65 år mer än fördubblats, medan andelen barn har minskat.

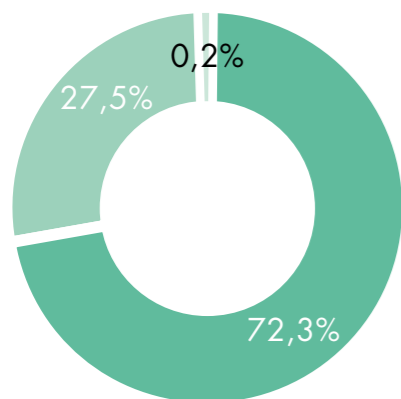

Totalt

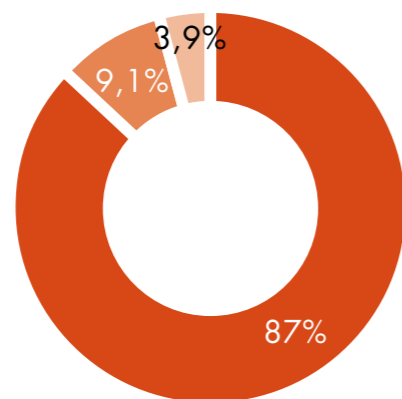
Rättvisarens totala resultat (för samtliga medverkande personer) visar att kvinnor och personer med utom-

nordisk bakgrund är kraftigt underrepresenterade i svensk nyhetsmedia idag. Att medverka har i den här undersökningen definierats som att antingen vara huvudperson eller uttala sig i en nyhetsartikel.

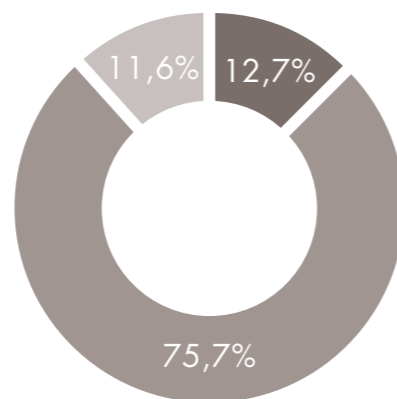
- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund
- 0-25 år
- 26-65 år
- 66+ år

Könsfördelning

Bakgrund

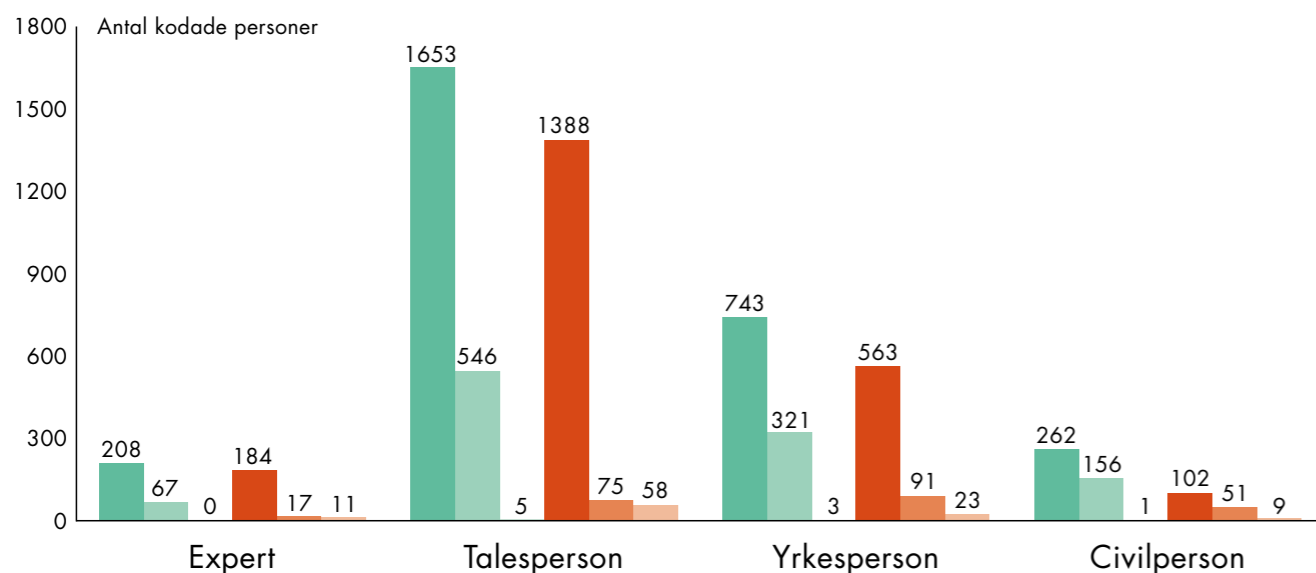

Ålder

Representationen av kvinnor i media har inte alls gått framåt sedan år 2000 då den globala undersökningen GMMP visade att 68% av de som kom till tals i svensk nyhetsmedia var män.¹

För bakgrund finns inte många tidigare siffror att jämföra med. En liknande analys av DN.se från 2011 visade att andelen medverkande med minoritetsbakgrund där uppgick till 8%.²

Unga och äldre är i princip osynliga. När de väl kommer till tals är det främst i rollen som civilperson.³ Personer under 25 syns även ofta som idrottare i sportnyheterna.

¹ <http://www.alltarmojligt.se/images/aam/publikationer/raknamedkvinnor10.pdf>.

² <http://blogg.dn.se/mangfald/2011/06/14/resultatet/>.

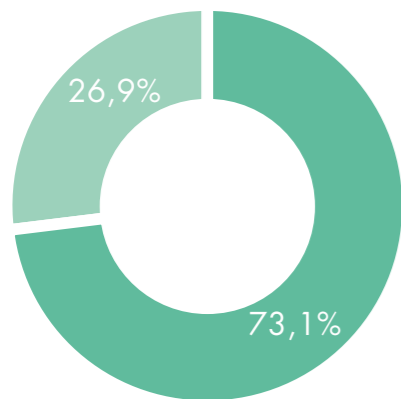
³ Eftersom ålder varit möjlig att koda för färre än hälften av de medverkande personerna är siffran osäker. Andelen personer i åldersgruppen 25-66 är sannolikt betydligt högre, då de allra flesta som medverkar i media är yrkesarbetande.

Huvudpersoner

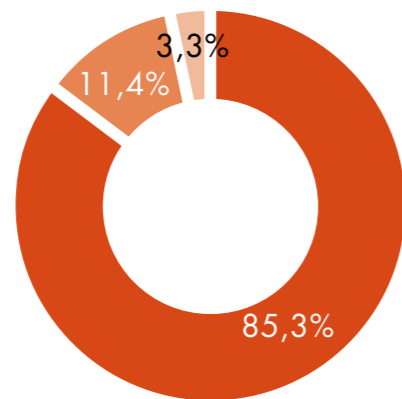
Som huvudperson räknas en eller flera personer som tydligt är i fokus för en nyhetsartikel och förekom-

mer antingen i rubriken eller tidigt i ingressen. 45% av de kodade artiklarna innehåller en eller flera huvudpersoner.

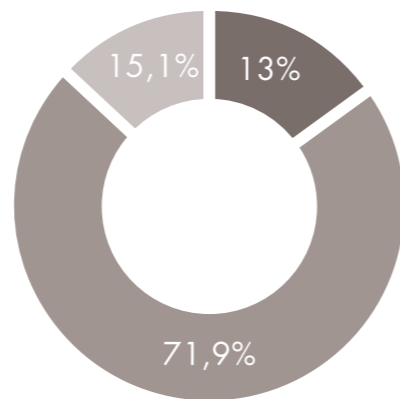
- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund
- 0-25 år
- 26-65 år
- 66+ år

Könsfördelning

Bakgrund

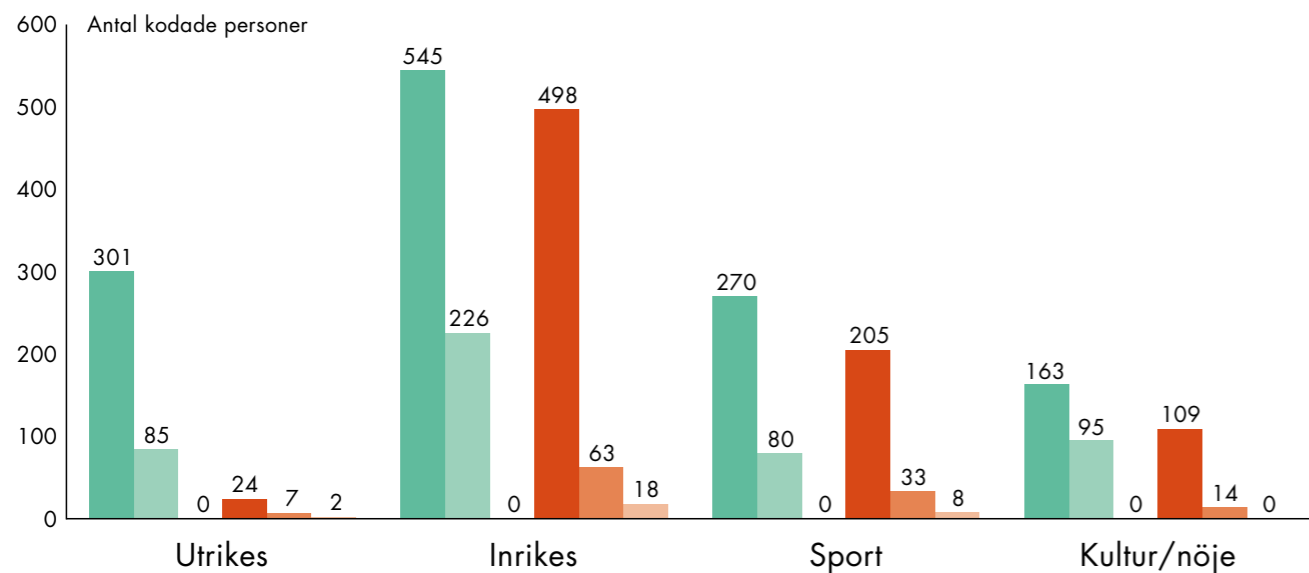

Ålder

Representationen av kön är något skevare för huvudpersoner än för det totala antalet medverkande. En liknande global mätning från 2010 gav siffran 24% kvinnor.⁴

Representationen av personer med utomnordisk bakgrund är något högre för huvudpersoner än i det totala resultatet. Många av dessa återfinns inom utrikes- och sportnyheter.

När det gäller huvudpersoner är åldersspridningen något bättre. En förklaring är att sportsidorna ofta har idrottsutövare under 25 år i huvudrollen.

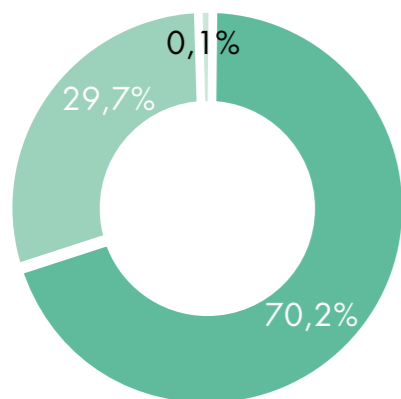
⁴The Global Media Monitoring Project 2010, http://www.osservatorio.it/download/highlights_en.pdf

Inrikes

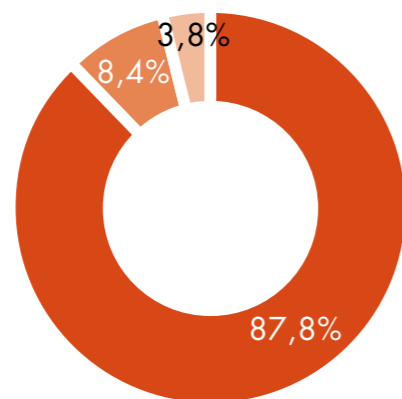
Inrikesnyheterna formar vår bild av Sverige och vilka som bor här. Som inrikesnyheter har vi räknat de artiklar som

antingen utspelar sig i Sverige, eller som utspelar sig utomlands men i huvudsak involverar svenska medborgare. I inrikesnyheter medverkar något fler kvinnor, men färre personer med utomnordisk bakgrund.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

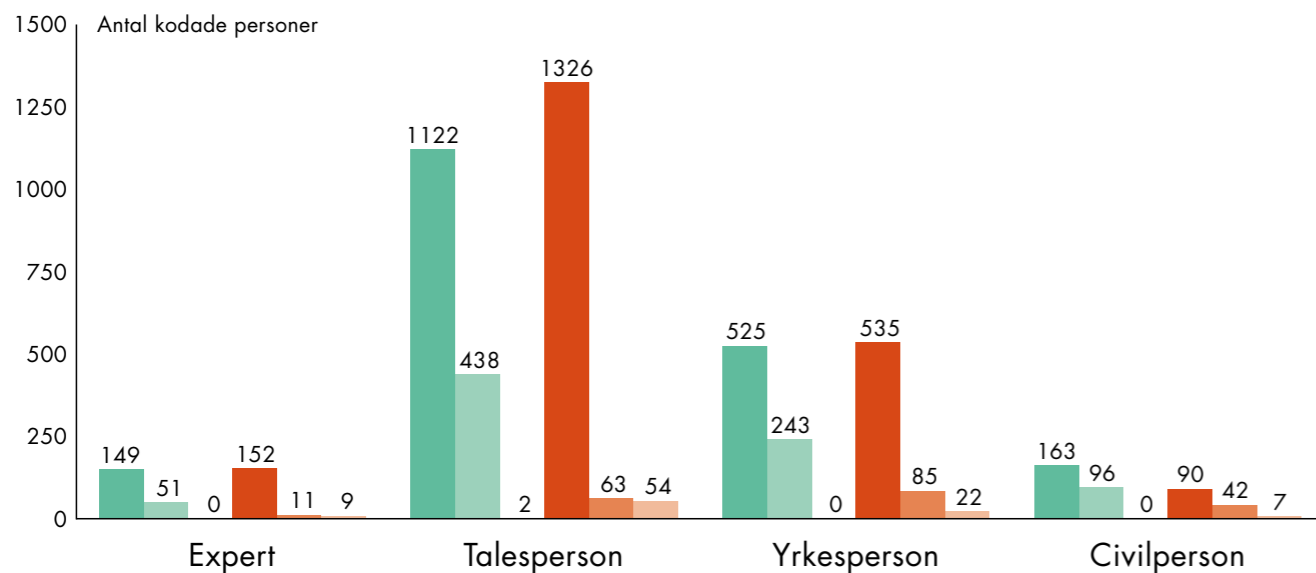
Könsfördelning

Bakgrund

Könsbalansen är något bättre i inrikesnyheter än i utrikes. En förklaring kan vara att det finns fler kvinnor med makt (särskilt inom politiken) i Sverige än i många andra länder.

När det gäller bakgrund blir det särskilt tydligt att få talespersoner (politiker, vd:ar och andra företrädare) har utomnordisk bakgrund: endast 4,4% (63 av 1443 personer).

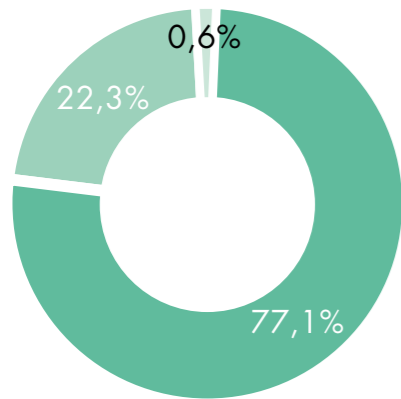

Utrikes

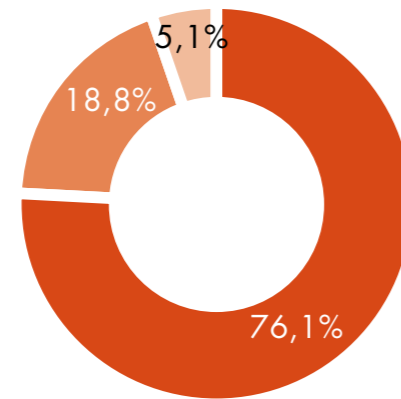
Artiklar om händelser utomlands som i huvudsak involverar andra än svenskar räknas som utrikesnyheter.

Bland talespersoner (ministrar, vd:ar, organisationsföreträdare etc.) som medverkar är endast 17,5% kvinnor. Svenskar med utomnordisk bakgrund syns något oftare i utrikesnyheterna än i andra genrer.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

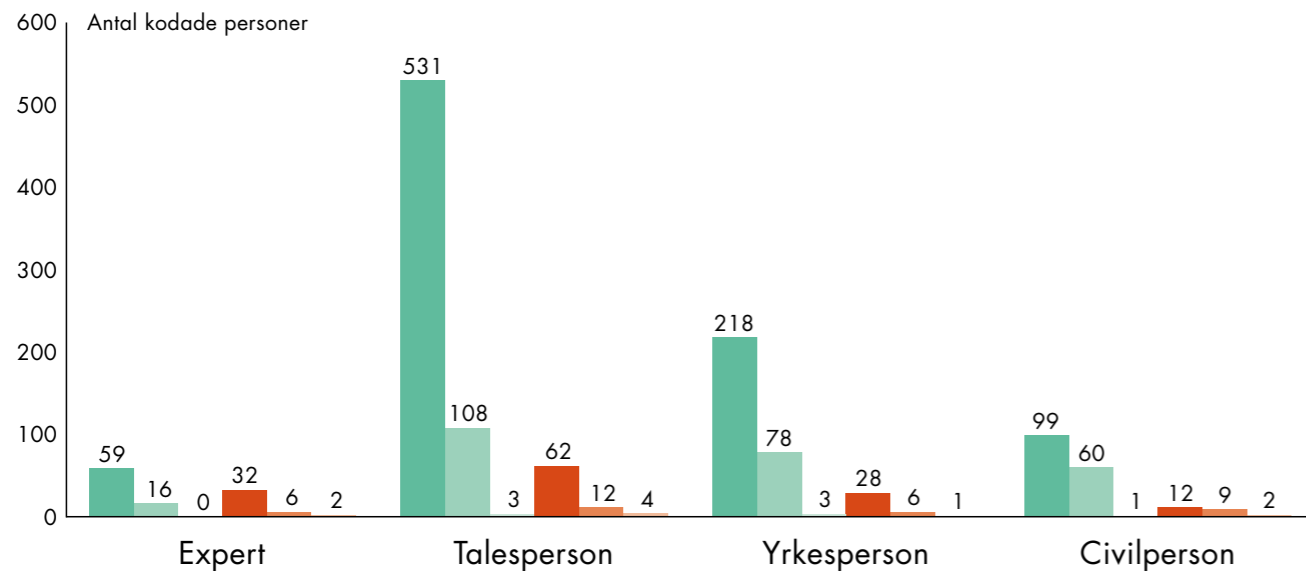
Könsfördelning

Bakgrund

Andelen män är högre i utrikesnyheter än i de flesta andra genrer. En förklaring är att utländska maktpersoner, som oftast är män, ges stort utrymme i många artiklar.

Diagrammet visar fördelningen bland de svenska personer som får kommentera utrikesnyheter. Utländska medborgare som bor i andra länder är inte inräknade.

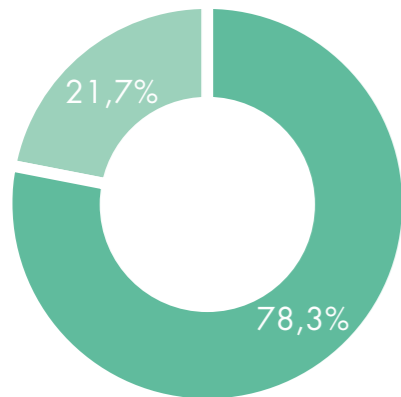

Ekonomi

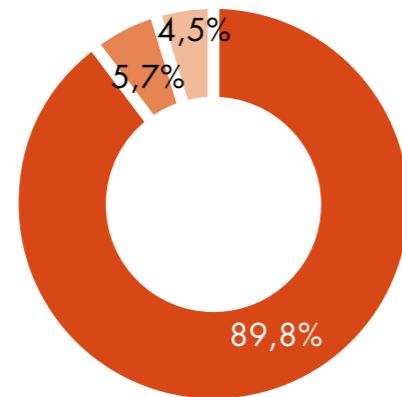
Nyheter om ekonomi och näringsliv är den genre som har lägst representation av personer med utomnordisk

bakgrund, och även kvinnor är kraftigt underrepresenterade. En delförklaring är att det ofta är samma personer (ett begränsat antal politiker, analytiker och företagsledare) som kommer till tals flera gånger.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

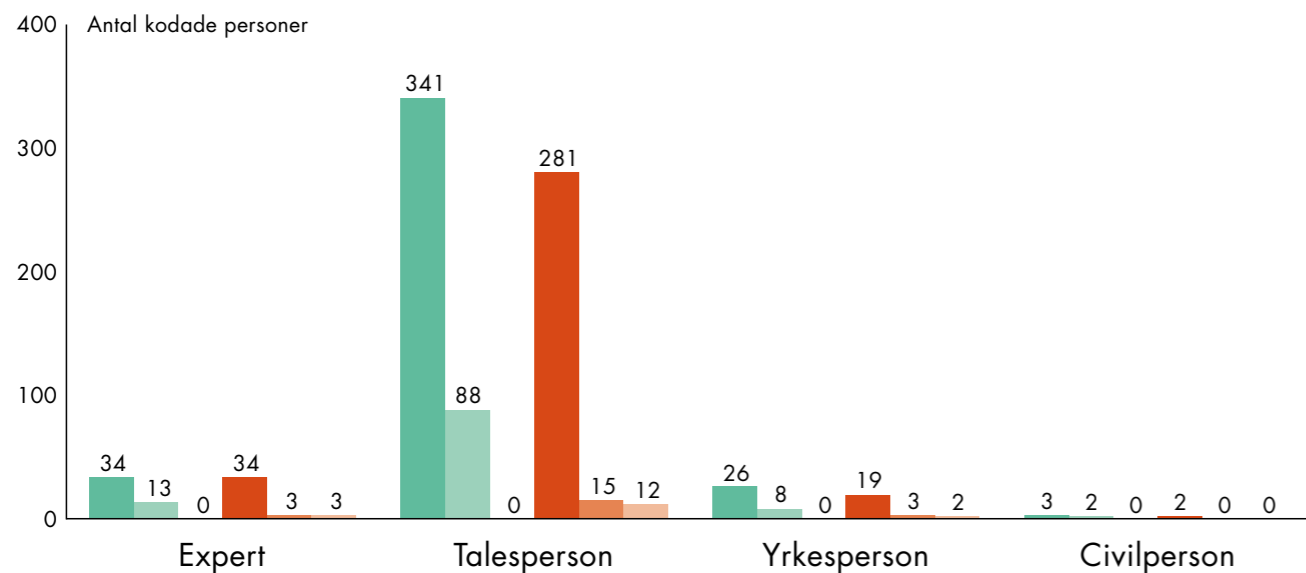
Könsfördelning

Bakgrund

Förutom sportnyheter är ekonomi den genre som har lägst representation av kvinnor. Dagens Industri står för nästan hälften av artiklarna i denna genre (42,4%).

Andelen svenskar med utomnordisk bakgrund är lägst inom ekonomi: under 6% totalt och 4% för talespersoner antas ha utomnordisk bakgrund.

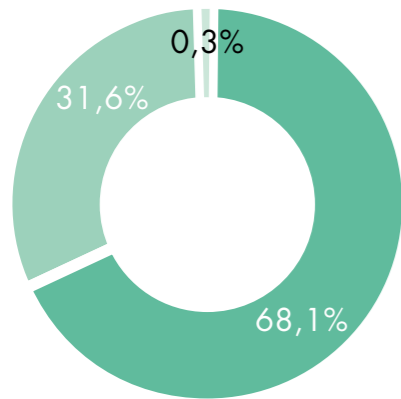

Politik

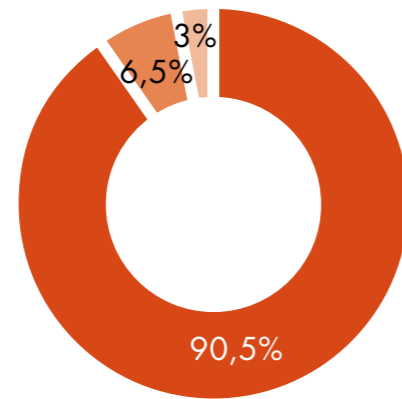
Politik är den genre som har lägst representation av kvinnor i expertroller – en roll där samma manliga statsve-

tare ofta återkommer. Värt att notera är att talespersoner (politiker) tydligt dominerar bland de som medverkar, resultatet för yrkespersoner och civilpersoner innehåller väldigt få personer och är därför väldigt osäkert.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

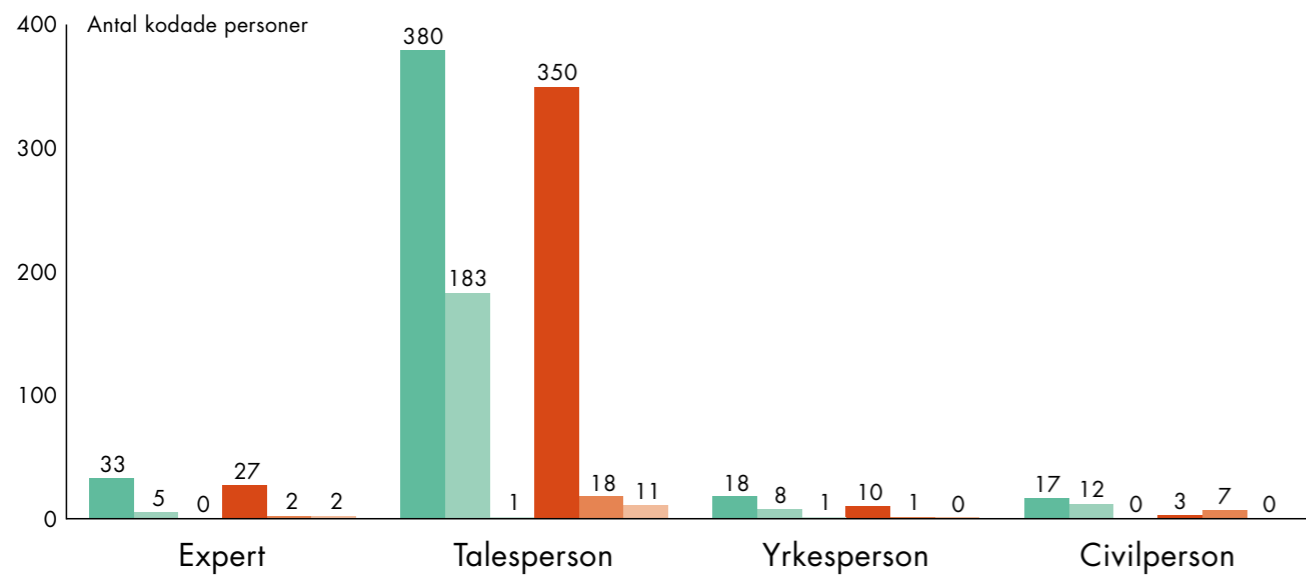
Könsfördelning

Bakgrund

Om man enbart tittar på inrikesnyheter om politik (diagrammet ovan visar samtliga artiklar om politik) är könsfördelningen jämnare: 37,5% kvinnor.

De personer som har utomnordisk bakgrund verkar främst uttala sig om utrikespolitik. För inrikespolitik blir andelen utomnordisk bakgrund 4,2%.

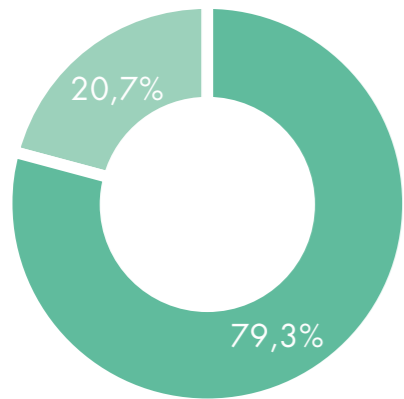

Sport

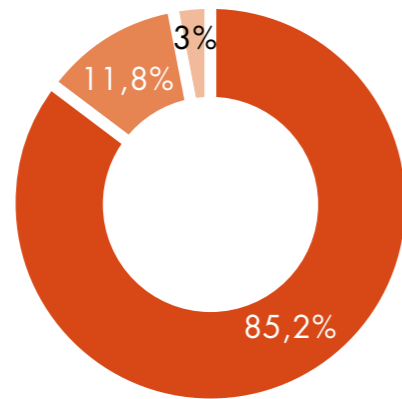
Vilka är de mest framstående idrottsutövarna, och vilka sporter är det som oftast uppmärksammas i media?

Stort fokus på herrlag är en bidragande orsak till att sportnyheter är den genre som har lägst representation av medverkande kvinnor. Andelen med utomnordisk bakgrund är något högre än för övriga genrer.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

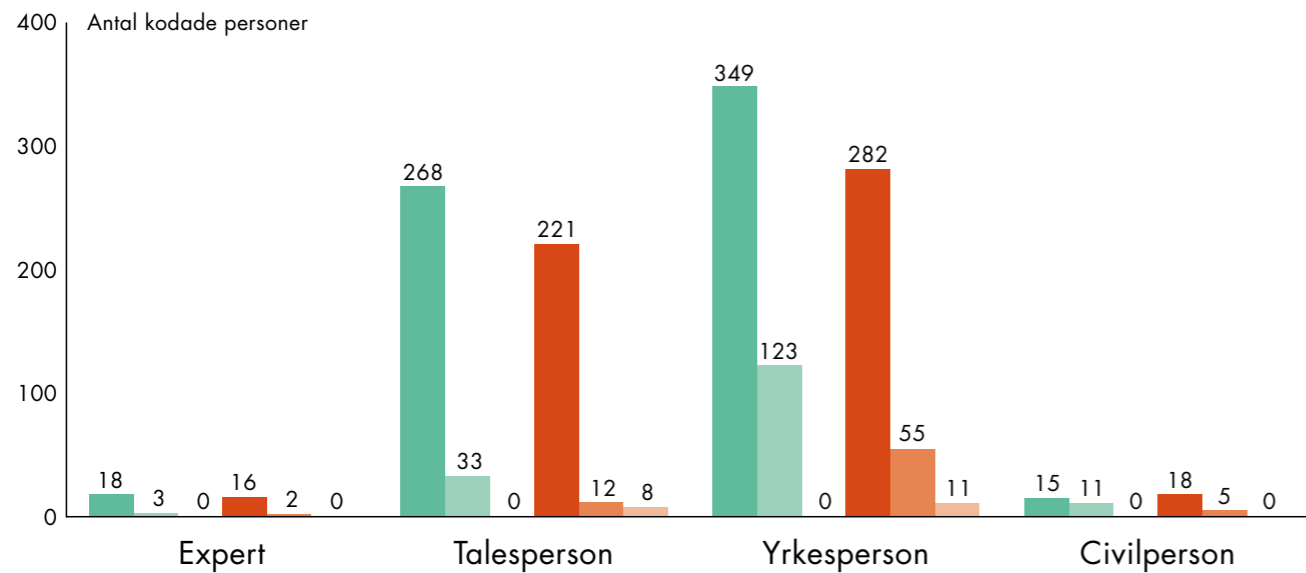
Könsfördelning

Bakgrund

Även i artiklar om kvinnliga sportstjärnor är det vanligt att endast män uttalar sig, eftersom det ofta är tränaren som intervjuas istället för huvudpersonen.

Många fotbolls- och hockeylag har utlandsfödda stjärnor med i truppen, vilket kan vara en förklaring till att andelen med utomnordisk bakgrund är något högre.

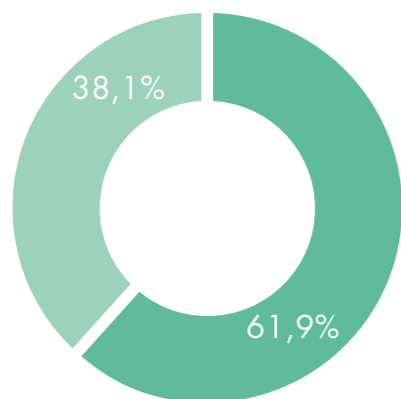

Kultur/nöje

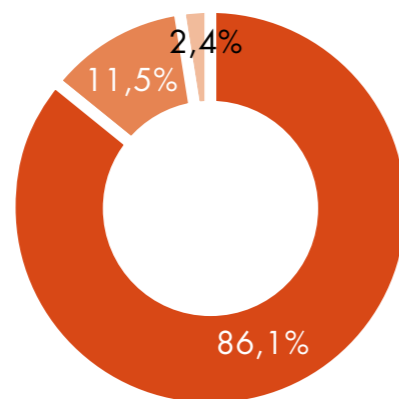
Kultur/nöje är den genre som har flest kvinnor bland de som uttalar sig eller är huvudpersoner. En tydlig ten-

dens inom denna genre är att de rena nöjesnyheterna (som främst finns i kvällstidningarna) om populärkultur, kändisar, kungligheter osv. har en högre andel kvinnor än dagstidningarnas kulturnyheter.

- Män
- Kvinnor
- Okänt
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd bakgrund

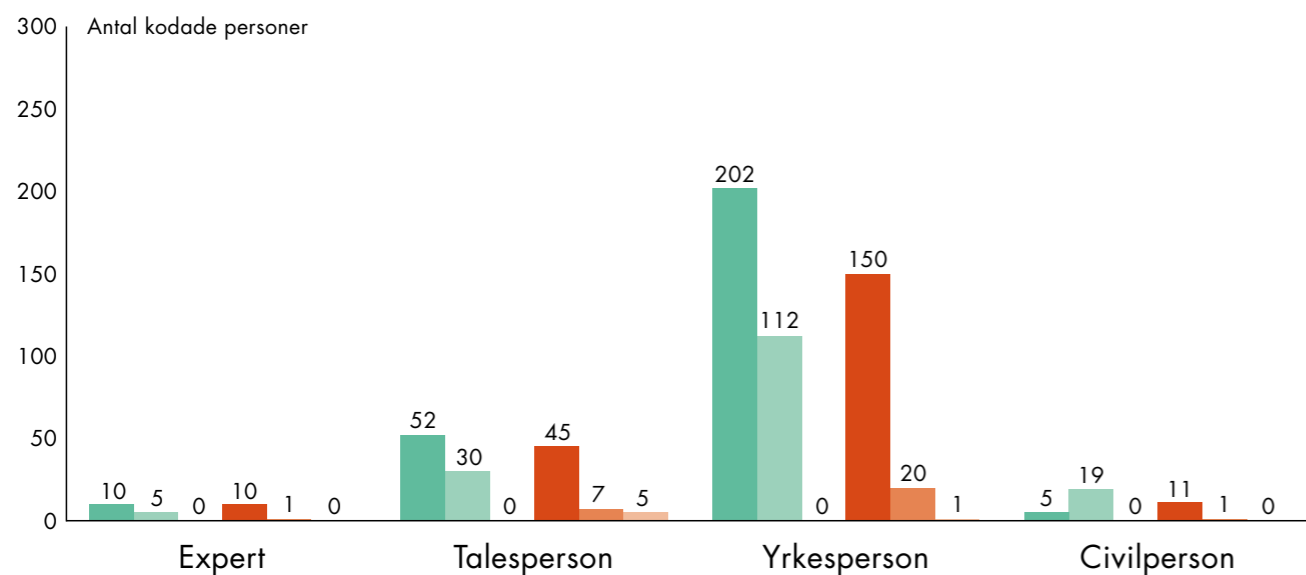
Könsfördelning

Bakgrund

Av alla genrer i rapporten är kultur- och nöje den mest könsbalanserade, men det är fortfarande långt kvar till 50/50. Kvällstidningarna ligger närmast en jämn fördelning.

Även om representationen av kön är jämnare än genomsnittet är representationen för personer med utomnordisk bakgrund inte mycket högre än i andra genrer.

Nyhetsmedia kan göra skillnad

Nyhetsmedierna är en av våra viktigaste källor till information om politik och samhälle. De är en arena för offentlig debatt och en viktig länk i kommunikationen mellan makthavare och samhällsmedborgare. Om vissa grupper inte deltar i det offentliga samtalet blir det i längden ett demokratiskt problem. Dels för att alla inte får komma till tals, men även för att vi får en skev bild av hur verkligheten ser ut. När rasistiska strömningar påverkar hela samhället har medierna ett särskilt ansvar. Genom att inkludera fler i sin rapportering kan media motverka att ett ”vi” och ”dom”-tänkande reproduceras i nyheterna.

Forskaren Jesper Strömbäck skriver i Demokratiutredningen om hur media påverkar oss:

”I praktiken blir mediernas bilder av verkligheten ofta verkligare än verkligheten, eftersom det är mediernas bilder av verkligheten som människor har tillgång till.”

Det här gäller särskilt de delar av verkligheten som ligger bortom den egna vardagen – där är vi beroende av medierna och andras skildringar för att få kunskap om hur det ser ut. Visst finns det många tillfällen där historiens hu-

vudpersoner redan är givna, men det finns minst lika många tillfällen som erbjuder möjligheten att lyfta fram andra än de som vanligtvis syns och hörs.

Vi vet att mäta hjälper. Det är inte hela lösningen, men det är tydligt att de redaktioner som arbetar aktivt med att mäta representationen av kön har en betydligt jämnare könsbalans än de som inte granskar sig själva. I samtal med redaktioner har vi märkt att detsamma verkar gälla för representationen av svenskar med utländsk bakgrund. Idag är det få redaktioner som har startat ett aktivt sådant arbete. Men att veta hur det ser ut idag, är en förutsättning för att ens kunna diskutera hur man vill att det ska se ut imorgon.

Det är inte acceptabelt att andelen kvinnor i nyhetsmedia har stått och stampat runt 30% i över femton år. Samtidigt har resten av samhället utvecklats: andelen kvinnor på chefsposition i privat sektor har ökat från 19,2 till 27% och andelen kvinnor i bolagsstyrelser från 6,1 till 27,9%. När det gäller representationen av personer med utomnordisk bakgrund finns nästan inga motsvarande tidigare mätningar. Vi ser den första Rättvisaren som en bra utgångspunkt för att

komma igång med arbetet för att bättre spegla hela befolkningen i media.

Medierna har en nyckelposition där de kan besluta sig för att aktivt bryta stereotyper och inkludera fler i sin bevakning. Det finns ingen naturlag som säger att maktpersoner och deras perspektiv alltid ska ha det största utrymmet i nyhetsmedia. Enskilda journalister är en maktfaktor som väljer vilka som ska tituleras experter och vilkas berättelser som är viktiga nog att lyftas fram. Det finns inget egenvärde i att göra som man alltid har gjort, men det kräver mod att göra annorlunda.

Att börja mäta kvantitativt är självklart inte hela svaret, en kvalitativ diskussion behöver pågå parallellt. Rättviseförmedlingen vill se både en bred representation utifrån faktorer som kön, ålder och bakgrund men också en mediebild som inte förstärker begränsande stereotyper. Själva mätandet är en utgångspunkt – när vi har fakta på vilka som systematiskt saknas i nyhetsbilden idag blir det lättare att åstadkomma förändring. Och förändring är det dags för nu.

Om projektet

Den här rapporten är framtagen som en del i ett treårigt projekt som delfinansieras av statens innovationsmyndighet Vinnova. Utlysningen finns inom programmet ”Genus och mångfald för innovation”, som stöder projekt som utvecklar kunskap och metoder för innovationer utifrån ett normkritiskt perspektiv. Inom ramen för

projektet tar Rättviseförmedlingen fram ett digitalt verktyg som kan användas för att få fram enkel, överskådlig och jämförbar statistik över vilka som syns och hörs i nyhetsmedia idag. Det är med hjälp av det verktyget som vi har tagit fram den statistik som utgör underlaget för den här rapporten. Verktyget är framtaget i samarbete med

den digitala produktionsstudion Department. Under projektet kommer vi löpande att hjälpa redaktioner att konkretisera och komma vidare i sitt arbete för en mediebild som inkluderar fler. Det gör vi bland annat genom att ta fram medieanalyser och genom efterlysningar, föreläsningar och utbildningar.

Om Rättviseförmedlingen

Rättviseförmedlingen är en partipolitiskt obunden ideell organisation. Vår verksamhet går ut på att använda vårt nätverk av över 90 000 följare i sociala medier till att helt gratis bredda olika sammanhangs urvalslistor. Det kan exempelvis handla om att hitta kunniga paneldeltagare och talare till konferenser eller experter till tv, radio och tidningar.

Vi letar alltid efter dem som inte redan tillhör normen i

det givna sammanhanget – de som våra uppdragsgivare har svårt att hitta på egen hand. Detta gör vi för att bredda, komplettera och utöka våra uppdragsgivares egna nätverk så att de får fler kompetenta personer att välja på.

Vi är nämligen övertygade om att ett brett urval leder till bättre möjligheter att anlita den med bäst kompetens. Därigenom kan Rättviseförmedlingen medverka till

att det skapas bättre paneler, konferenser, TV-program och tidningar. Målet är ett samhälle där alla, oavsett sådant som kön, bakgrund eller ålder, har samma möjligheter att nå dit de vill.

Om du vill göra en efterlysning, boka en föreläsning eller ha vår hjälp att genomföra en medieanalys, mejla info@rattviseformedlingen.se.

Vi hörs!

Så här kan ni arbeta

Analysera

Vi kan hjälpa er att göra en analys av ert medieinnehåll så att ni vet hur nuläget ser ut. Först då är det möjligt att fundera på varför det ser ut så, hur ni skulle vilja att det såg ut i framtiden, och hur ni kan göra för att ta er dit.

Bygg upp era kontaktnät strategiskt

När ni sett vilka som saknas i ert kontaktnät idag gäller det att hitta dem. Vi kan hjälpa er med efterlysningar. Att efterlysa hos oss är gratis.

Problematisera

Vad är en expert? Konkretisera luddiga begrepp som ”kompetens” och ”expert”. Måste en expert vara en person som har ett visst antal högskolepoäng och sitter på en formell position idag, eller kan det finnas andra erfarenheter och kunskaper som också kvalificerar för en expertroll?

Börja där det är enklast att påverka

Genom att se till att ni alltid har en bred representation i de texter eller inslag som produceras med lång framförhållning kommer ni samtidigt att bredda era kontaktnät med fler bra personer som ni också kan ringa när det är bråttom.

Ställ frågan rätt

Upplever ni att vissa personer ofta tackar nej till medverkan? Fundera på vad ni kan göra för att det inte ska bli så. Börja med att boka in de minst rutinerade personerna så att de inte alltid rings in på slutet, och var noga med att lyfta fram varför just deras kompetens är viktig i sammanhanget.

Utförlig metodbeskrivning

Material och avgränsning
Materialet som ligger till grund för rapporten är 2400 webbpublicerade artiklar från tolv svenska nyhetssajter. Utöver public service-aktörerna Sveriges Radio och SVT är det de tio kommersiella nyhetstidningar som enligt KIA Index har störst räckvidd (unika webbläsare per dag) som har analyserats. Enbart nyhetsmaterial har analyserats eftersom just nyheter utgör en viktig källa till information, som genom sitt uppdrag strävar efter oberoende och opartisk rapportering. Åsiktsmaterial som exempelvis recensioner, krönikor eller ledartexter har inte kodats.

Samtliga artiklar är publicerade mellan den 1 januari - 30 juni 2015 och har valts ut genom ett slumpmässigt urval gjort av medieanalysföretaget Retriever. Det slumpmässiga urvalet baseras på samtliga publicerade artiklar på respektive nyhetssajt. För varje publikation har sedan 200 nyhetsartiklar som innehåller medverkande personer analyserats (se nedan för en definition av att medverka i en artikel). Det innebär att antalet artiklar som har granskats för att komma upp till de 200 som uppfyller våra krav har varierat per publikation, beroende på hur mycket åsiktsmaterial

samt korta notiser utan medverkande respektive nyhetssajt publicerar.

De analyserade publikationerna är:

- Aftonbladet
- Dagens Industri
- Dagens Nyheter
- Expressen
- Göteborgs Posten
- Helsingborgs Dagblad
- Nerikes Allehanda
- Sveriges Radio (sr.se)
- Svenska Dagbladet
- SVT (svt.se/nyheter)
- Sydsvenskan
- Uppsala Nya Tidning

Rapporten baserar sig utslutande på webbmaterial. Anledningen till detta är att svenska medborgare i allt högre grad regelbundet tar del av nyheter på nätet istället för i de traditionella papperstidningarna. Särskilt när syftet är att få information om politik och samhälle är det digitala medier som läsarna vänder sig till i första hand (Strömbäck, ”*Demokratien och det förändrade medielandskapet*”, 2015).

Enbart text (inga bilder eller videoklipp) har analyserats. Artiklarna har kodats i ett digitalt verktyg för mediegranskning som Rättviseförmedlingen håller på att utveckla med stöd av Vinnova. Verktyget gör kodningen snabbare och enklare genom

att läsa in delar av texten automatiskt och föreslå alternativ, men det är alltid en (av sammanlagt tre) metodutbildade personer som gjort den slutgiltiga avvägningen för hur en variabel kodas.

Genrer

Alla artiklar har tilldelats en eller flera av nedanstående genrer:

- Inrikes
- Utrikes
- Ekonomi
- Politik
- Sport
- Kultur/Nöje

Samtliga artiklar har kodats som antingen inrikes eller utrikes, beroende på var någonstans händelsen utspelar sig och vilka som är inblandade. Händelser som utspelar sig utomlands men som i huvudsak involverar svenska medborgare har inte kodats som utrikes (exempelvis en svensk idrottare som vinner ett mästerskap i ett annat land). Artiklarna har (utöver inrikes/utrikes) tilldelats ytterligare en genre om en sådan passar in. En och samma artikel kan alltså återfinnas i statistiken för både inrikes och sport, eller utrikes.

Att medverka

Enbart medverkande personer har kodats. Att medverka har i denna analys definierats som att en person

antingen är huvudperson eller uttalar sig i en nyhetsartikel. Artiklar där ingen är huvudperson och där ingen person uttalar sig har inte analyserats. Att uttala sig kan innebära antingen ett direkt (talstreck) eller ett indirekt citat (personen hävdade att...). Observera att en huvudperson inte behöver uttala sig för att medverka ska räknas. Som huvudperson räknas en person som tydligt är i fokus för artikelns handling och som omnämns antingen i rubrik eller tidigt i ingressen. Knappt hälften av de granskade artiklarna hade en huvudperson.

I rapporten har personer endast kodats då det funnits någon information som gjort det möjligt att göra ett antagande om personens kön eller bakgrund. Helt anonymiserade personer som ”*brottsoffret*” har alltså inte heller kodats. I en artikel om ”*den 23-årige mannen*” skulle alltså personens kön och ålder kodas, men inte nordisk/utomnordisk bakgrund eftersom det inte finns någon information som gör det möjligt att dra en slutsats om bakgrunden. Enbart individer har kodats, inte grupper som ”*skolbarnen*” eller ”*pensionärerna*”. Inte heller djur eller fiktiva personer har kodats.

Kön har kodats för samtliga medverkande personer när sådan information finns, medan nordisk/utomnordisk bakgrund enbart har kodats för personer som antas bo i Sverige eller vara svenska medborgare.

Funktioner i artikeln

Alla personer som uppfyller kriterierna för att kodas har tilldelats en funktion utifrån den roll de har i artikeln. Syftet är att kunna se vilka personer som har vilka roller och möjliggöra en mer kvalitativ analys. Under arbetets gång har funktionerna löpande stämts av och förfinats av de (tre) personer som kodat artiklarna.

De funktioner som använts i analysen är följande:

Expert

En expert medverkar i egenskap av sig själv, och uttalar sig i sin personliga roll som kunnig på området. Experter är själv inte inblandade i den händelse artikeln handlar om, utan medverkar för att tillföra en ”opartisk” bedömning av situationen. Undantaget är forskare vid universitet eller andra institutioner som presenterar sina egna studier – de kodas också som experter trots att de är inblandade i själva ”händelsen” d.v.s. studien. Forskare som presenterar en

rapport åt en extern kommersiell eller tydligt partisk uppdragsgivare kodas istället som talespersoner (då de representerar en ”*part i målet*”).

Talesperson

En talesperson uttalar sig i sin yrkesroll, å något eller någons vägnar. Personen är antingen i ansvarig position eller en tydlig företrädare för någon eller något. Det kan vara en representant som uttalar sig för en myndighet, ett politiskt parti, ett fotbollslag eller ett företag. Advokater som uttalar sig för sina klienters räkning kodas också som talespersoner. En talesperson medverkar i en artikel eftersom den eller de som personen företräder på något sätt är inblandade i den händelse som beskrivs. Politiker har alltid kodats som talespersoner, även om de uttalar sig om privata åsikter om frågor som inte är politiska.

Exempel:

Talesperson vs expert

I en artikel om att Slussenbygget upprör miljöpartister kodas en MP-politiker som talesperson (för partiet). Detta för att Miljöpartiet är en tydlig aktör i händelsen. Om två andra personer förekommer i artikeln – en moderat politiker och en professor i infrastruktur – blir skillnaden tydlig. Den moderata po-

litikern får också anses vara en talesperson, då Moderaterna i allra högsta grad är inblandade i händelsen (Slussenbygget). Infrastrukturprofessorn är dock en expert. Hen har ingen inblandning i själva Slussenbygget men medverkar i rollen av expert på området.

Yrkesperson

Till den här kategorin hör personer som medverkar i sina yrkesroller, utan att vara talespersoner eller experter. Personen representerar bara sig själv och sin personliga åsikt, men yrkestillhörigheten har betydelse för uttalandet. För att använda samma exempel som tidigare, en artikel om Slussenbygget, skulle en taxichaufför som framför sina åsikter (i relation till arbetet som taxichaufför) kodas som yrkesperson. En förbipasserande privatperson som tillfrågas om sin personliga åsikt skulle däremot kodas som civilperson.

Ett vanligt exempel på personer som kodats som yrkespersoner är kända personer som medverkar i sina yrkesroller som idrottare, programledare, musiker eller skådespelare.

Civilperson

En person som hamnar i den här kategorin uttalar sig inte i ansvarig position och

inte heller som företrädare för sin arbetsplats eller i sin yrkesroll. Personen representerar bara sig själv och sin personliga åsikt, – personens yrke är alltså oväsentligt i sammanhanget. I artikeln om Slussenbygget skulle en enkät med stockholmare på stan innehålla personer i den rollen.

Ett annat vanligt exempel på personer som kodats som civilpersoner är brottsoffer, förövare eller privatpersoner som drabbas av en händelse (som i tidigare exempel: Lisa, 86, upprörs av Slussenbygget ”*Det kommer att förstöra utsikten från min balkong*”).

Kön

Kön har kodats för samtliga personer som uppfyller kravet för att medverka, om det finns någon information som gör det möjligt att dra en slutsats om personens kön. Det är naturligtvis svårt att veta vilket kön en person i en artikel identifierar sig som. Rapporten utgår från vad en mediekonsument kan uppfatta som sannolikt utifrån de pronomen som används i texten, samt känd information om personen och deras förnamn. Bilder har inte använts som underlag för att bedöma en persons könstillhörighet. Pronomen som används i texten har i kodandet givits större vikt

än personers egennamn. I andra hand har förnamnet analyserats, vid behov med hjälp av den internationella namndatabasen NamSor som tar fram namnets mest sannolika könstillhörighet. Om inga pronomen används och personen till exempel bara presenteras med efternamn och titel, har personens Wikipediasida (om sådan finns) granskats för att se om det finns information där. Att utgå ifrån Wikipedia istället för att låta allmänbildningen hos den som utför analysen avgöra kodningen, gör det troligare att en annan person skulle få samma resultat vid en upprepning av analysen.

Om inget pronomen används och personen har ett namn som är vanligt hos båda könen, samt saknar Wikipediasida kodas personens kön som ”*okänt*”. Kodschemat innehöll även kategorin ”*ickebinär*”, men i de texter som analyserats förekom inget pronomen som ”*hen*”, och det förekom heller ingen person som uttryckligen definierades som ickebinär. Syftet med analysen är inte att definiera enskilda personers könstillhörighet utan att visa på vad en mediekonsument kan antas uppfatta.

Bakgrund

Nordisk/utomnordisk bakgrund har kodats endast

för personer som verkar ha svensk anknytning (bor i Sverige eller är svenska medborgare som tillfälligt vistas utomlands) och där det finns någon information (exempelvis namn) som gör det möjligt att dra en slutsats.

Att med säkerhet avgöra en medverkande persons bakgrund innebär förstås även det svårigheter. Men att uppnå en statistiskt godtagbar fingervisning är möjlig genom att utgå ifrån samma information som när en persons kön kodas: vad en mediekonsument kan uppfatta utifrån den information som finns i texten, känd information om personen och i sista hand personens namn. Inte heller här har bilder använts som underlag för att bedöma en persons bakgrund.

Istället för att dela in statistiken i utländsk/svensk bakgrund har variablerna nordisk/utomnordisk bakgrund använts. Detta eftersom många namn inom Norden liknar varandra eller har funnits länge i flera nordiska länder. Som ”*utomnordisk bakgrund*” räknas enligt SCB en person (folkbokförd i Sverige) som själv är född utanför Norden, eller vars båda föräldrar är födda utanför Norden. Som läsare är det sällan möjligt att veta var personens föräldrar är

födda, men i den mån det är möjligt har rapporten försökt utgå från den definitionen. De nordiska länderna är Sverige, Finland (inkl. Åland), Danmark (inkl. Grönland och Färöarna) och Island.

I första hand används information om personens bakgrund som finns i själva nyhetstexten. Finns ingen sådan information granskas istället om personen har en Wikipediasida och om denna i så fall innehåller information om personens födelseort eller föräldrarnas födelseort. I allra sista hand har personens för- och efternamn granskats. Om osäkerhet uppstår kring ett namns ursprung stäms det istället av i två olika namndatabaser (NamSor och Behind the Name) för att få deras svar på var någonstans i världen namnen är vanligast. Resultatet från databaserna har använts som ett hjälpmedel och inte som ett facit, i sista led är det alltså den individ som utfört kodningen som fattat ett beslut. När personer har för- och efternamn som kommer från olika delar av världen, eller ett svårtolkat namn, väljs konsekvent alternativet ”*okänd*”.

Den här variabeln är trubbig och det finns en felmarginal, men resultatet ger ändå en

indikation över hur väl media speglar alla oss som bor i Sverige idag. Syftet är inte att definiera enskilda personers bakgrund utan att visa på vad en mediekonsument kan antas uppfatta.

Ålder

En persons ålder har kodats utifrån den information som finns i texten, samt känd information (från Wikipedia) om personen. När ingen information finns tillgänglig, har personens ålder inte heller kodats. Eftersom ålder sällan anges är ålderskategorin den kategori som innehåller lägst antal personer. Många av de personer där vi inte kunnat hitta någon ålder kan antas vara i yrkesverksam ålder (25-66 år). Antalet personer i den här ålderskategorin är sannolikt betydligt större än vad rapporten visar. Just för att antalet kodade personer är så få, redovisas ålderskategorin endast för det totala resultatet och för huvudpersoner.

Reflektioner kring resultatets tillförlitlighet

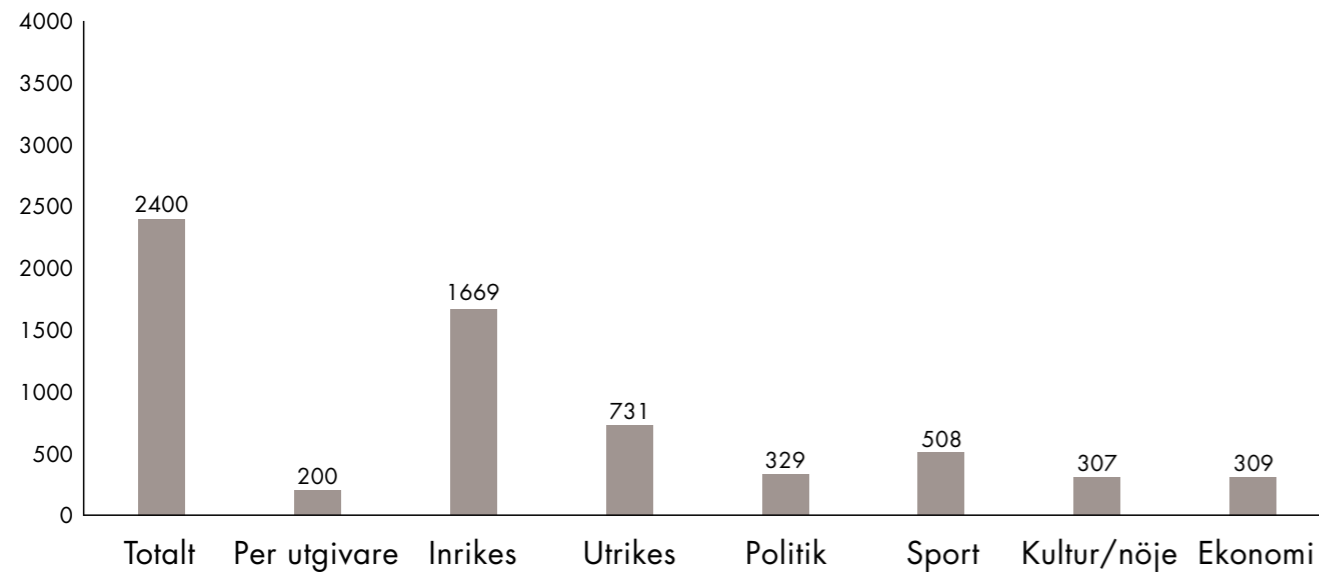
För att säkerställa att tillräckligt många artiklar analyserats noterades ett delresultat efter att 150 artiklar kodats. Därefter kodades ytterligare 600 artiklar (50 per utgivare). Det visade sig då att slutresultatet i princip inte ändrades alls (föränd-

ringen låg mellan 0,0% och 0,3% för olika variabler när det gäller totalresultaten). Detta är en tydlig indikation på att antalet artiklar i urvalet är tillräckligt stort för att kunna dra slutsatser ifrån, särskilt när det gäller det totala resultatet för samtliga kodade artiklar.

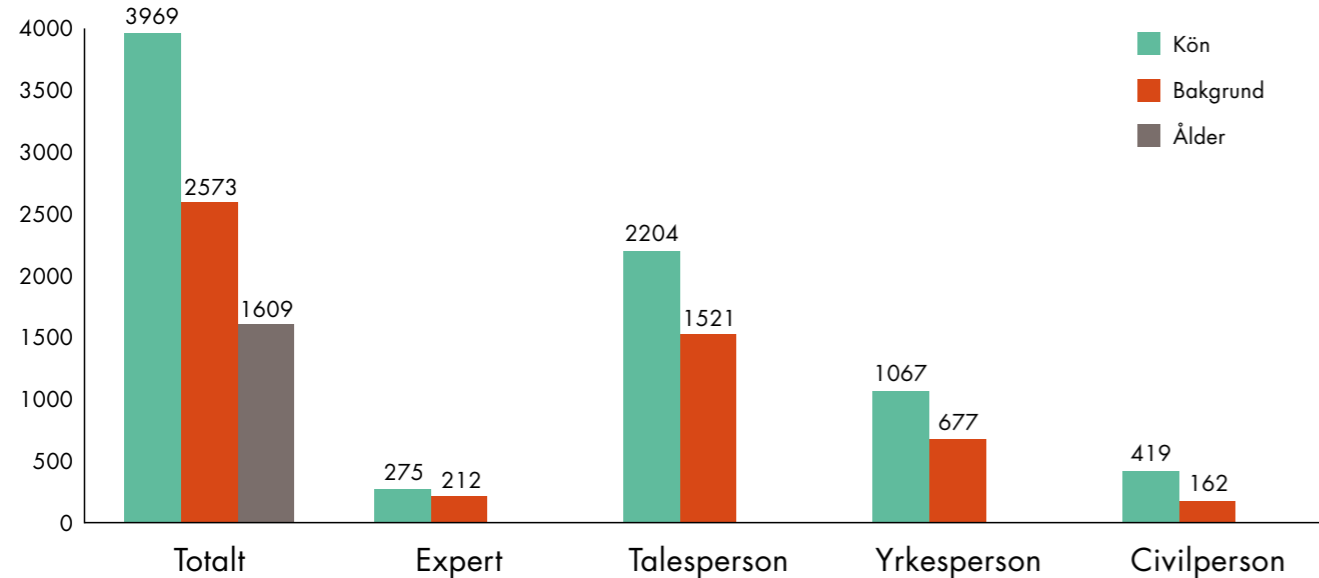
Eftersom en relativt stor del av analysen baseras på antaganden utifrån vad som är sannolikt kan resultatet delvis påverkas av vem som genomfört kodningen. För att så långt som möjligt säkerställa säkerheten ge-

nomfördes ett test där olika personer fick genomföra exakt samma analys (i det här fallet upprepades kodningen av 150 artiklar från svt.se). Försöket visade att skillnaden i resultat är väldigt liten (max 0,5%), oavsett vem som genomfört kodningen.

Antal kodade personer

Antal kodade personer

Tack

Vi vill tacka alla de som på olika sätt bidragit till arbetet med den här rapporten. Tack VINNOVA och utlysningen Mångfaldslabbet – normkritisk innovation som gjort det här projektet möjligt. Tack till Retriever för hjälp med urval av artiklar, och tack Carl, Robert och alla andra på Department för arbetet med kodningverktyget. Tack Allt är Möjligt, Maria Edström och GMMP för inspiration. Tack till Gunilla Hultén på Institutionen för mediastudier Stockholms universitet och tack till fotografen Caroline Tibell. Stort, stort tack till alla ni som under arbetet har bidragit på olika sätt med råd, stöd och synpunkter.

RÄTTVISEFÖRMEDLINGEN

Rättviseförmedlingen hjälper medier, organisationer och projekt att hitta kompetens. Varje dag samarbetar över 90 000 följare i sociala medier för att konstruktivt korrigera skevheter som bygger på stereotypa föreställningar om bland annat kön, ursprung och fysiska förutsättningar. Vi efterlyser och tipsar om folk, as simple as that. Målet är en rättvis representation i ett jämlikt samhälle.